

ĀRVALSTU INVESTORU PADOMES LATVIJĀ

NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ ĒNU EKONOMIKAS APKAROŠANU

FICIL nostāja nr. 5

30.10.2025

KOPSAVILKUMS

Ēnu ekonomika joprojām ir viens no noturīgākajiem Latvijas izaicinājumiem – 2024.gadā tā veidoja 21,4% no valsts IKP, un nedeklarētās jeb “aplokšņu” algas sastādīja pusi no šīs summas. Līdztekus fiskālajiem zaudējumiem plaši izplatītā normatīvo aktu neievērošana grauj godīgu konkurenci, mazina uzticēšanos valsts institūcijām un vājina investīciju klimatu Latvijā. Šo problēmu risināšanai nepieciešama skaidra likumdošana, caurskatāma tiesību normu ieviešana un apņemšanās veikt pārmaiņas ilgtermiņā.

Tādēļ FICIL uzsver, ka ēnu ekonomikas apkarošanai arī turpmāk jābūt vienai no Latvijas valdības galvenajām prioritātēm. Pašreizējā situācijā, kad pieaug spiediens uz valsts budžetu un sabiedrības prasības pēc valsts pakalpojumiem, ēnu ekonomikas mazināšana nav tikai jautājums par ieņēmumiem – tā ir uzticēšanās, taisnīguma un noturīgas ekonomikas veidošana. Šajā nolūkā FICIL izvirza trīs prioritārās rekomendācijas ēnu ekonomikas apkarošanai.

Galvenā prioritāte ir stiprināt nodokļu maksātāju uzticēšanos, uzlabojot nodokļu saistību izpildi, ieviešot skaidrāku likumdošanu un konsekventu, caurskatāmu atbalstu un vadību.

Šī rekomendācija ietver divas galvenās jomas:

1. **Likumdošanas vienkāršošanu**, nodrošinot skaidrību, svītrojot liekas prasības un pārstrādājot strukturāli novecojušus likumus;
2. **Valsts ieņēmumu dienesta (VID) komunikācijas stiprināšanu**, nodrošinot konsekventi, caurskatāmību un proaktīvu interpretāciju publicēšanu.

Otrā rekomendācija ir vērsta uz nodokļu neievērošanas, apiešanas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas mazināšanu, īstenojot divvirzienu stratēģiju – **reāllaika datu analīzi** un **paplašinātu pierādījumu standartu piemērošanu**, lai mazinātu nesodāmības un “neredzamības” sajūtu, kas veicina izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

Trešā rekomendācija ir vērsta uz Ēnu ekonomikas mazināšanas plāna 2024. – 2027.gadam visaptverošu īstenošanu, nodrošinot tā ikgadēju efektivitātes izvērtējumu un caurskatāmu progresu uzraudzību, kā arī īstenojot komunikācijas un izglītojošas kampaņas par ēnu ekonomikas ietekmi uz sabiedrību un par saikni starp nodokļu saistību izpildi, valsts pakalpojumu kvalitāti, valsts attīstību un aizsardzību.

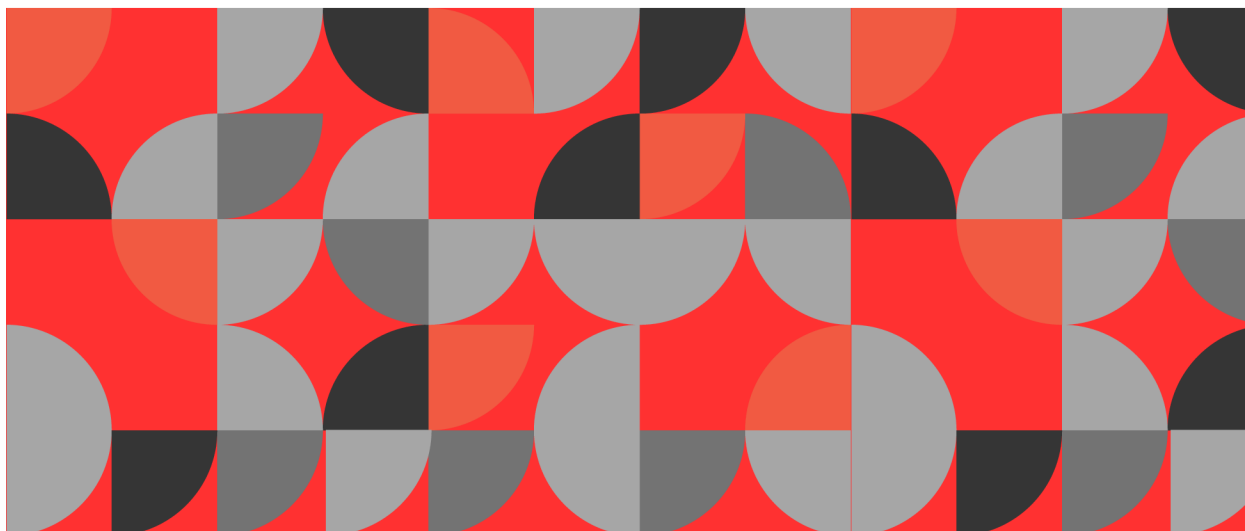

SATURS

KOPSAVILKUMS	2
--------------	---

REKOMENDĀCIJAS	4
----------------	---

REKOMENDĀCIJU PAMATOJUMS	5
--------------------------	---

REKOMENDĀCIJAS

Nodokļu saistību izpildes uzlabošana, nodrošinot skaidrāku likumdošanu un caurskatāmu atbalstu: vienkāršot un modernizēt sarežģītos nodokļu likumus, stiprināt konsekvenci VID komunikācijā, kā arī nodrošināt caurskatāmu, viegli pieejamu atbalstu un vadību, lai mazinātu pārpratumus, veicinātu taisnīgumu un stiprinātu nodokļu maksātāju uzticēšanos

Nodokļu nemaksātāju “neredzamības” un nesodāmības sajūtas mazināšana: ieviest ar mākslīgo intelektu darbināmu reāllaika uzraudzību un paplašināt netiešo pierādījumu izmantošanu, lai uzlabotu pārkāpumu atklāšanu, nodrošinātu savlaicīgu atgriezenisko saiti nodokļu maksātājiem un garantētu, ka pārkāpumiem tiek piemērotas nozīmīgas un konsekventas sekas

Sadarbības stiprināšana Ēnu ekonomikas mazināšanas plāna īstenošanā: nodrošināt plāna pilnvērtīgu ieviešanu, piešķirot prioritāti horizontāliem pasākumiem un tos papildinot ar neatkarīgu izvērtēšanu, caurskatāmu ziņošanu par progresu un regulārām sabiedrības informēšanas kampaņām, lai nodrošinātu ilgtspējīgu normatīvo aktu ievērošanu un uzticēšanos

REKOMENDĀCIJU PAMATOJUMS

I Nodokļu saistību izpildes uzlabošana, nodrošinot skaidrāku likumdošanu un caurskatāmu atbalstu

Neraugoties uz nelielu samazinājumu, ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā joprojām ir augsts – **2024. gadā tā veidoja 21,4 % no IKP**, un “aplokšņu” algas bija tās nozīmīgākā sastāvdaļa, veidojot **50 % no kopējā apjoma**. Saskaņā ar *Baltijas valstu ēnu ekonomikas indeksu* pastāv cieša negatīva korelācija starp iesaisti ēnu ekonomikā un apmierinātību ar nodokļu sistēmu un valdību. Tas nozīmē, ka **zema uzticēšanās valsts institūcijām, sarežģīts regulējums un uztvertā netaisnība nodokļu administrēšanā** ir cieši saistīti ar lielāku iesaisti ēnu ekonomikā.¹

Sarežģīti un neviennozīmīgi saprotami likumi apgrūtina to ievērošanu, radot nevienlīdzīgus konkurences apstākļus. Lielāki uzņēmumi, kuriem ir pieejams profesionāls atbalsts, spēj sistēmu pārvaldīt, savukārt mazāki uzņēmumi un individuālie komersanti nereti no tās izstājas pavisam. Tas veicina ēnu ekonomikas pastāvēšanu, jo daudzi nodokļu nemaksāšanu attaisno ar pārmērīgi sarežģītu likumdošanu. Starptautiskā pieredze rāda, ka skaidrāka, viēglāk saprotama likumdošana un caurskatāms atbalsts var palīdzēt mazināt iesaisti ēnu ekonomikā.

Rekomendācijas galvenās jomas:

- **Likumdošanas vienkāršošana** – nodrošinot skaidrību, svītrojot liekas prasības un pārstrādājot strukturāli novecojušus likumus;
- **VID komunikācijas stiprināšana** – nodrošinot konsekvenci, caurskatāmību un interpretāciju proaktīvu publicēšanu.

I Sarežģītās likumdošanas vienkāršošana un pārstrāde

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likums ir īpaši uzskatāms piemērs, jo tas ietekmē vislielāko nodokļu maksātāju skaitu taču tajā joprojām pastāv apļveida atsauces un strukturālas neatbilstības. Pilnīga šī likuma pārstrāde, līdzīgi kā Pievienotās vērtības nodokļa likuma reforma, kas tika veikta 2012. gadā, uzlabotu skaidrību, mazinātu neatbilstošas interpretācijas iespējas un samazinātu administratīvo slogu gan nodokļu maksātājiem, gan VID. Turpmāk visiem jaunajiem nodokļu likumiem un grozījumiem būtu jāpiemēro “vienkāršības filtrs”, lai nodrošinātu, ka tie ir pēc iespējas skaidrāki un mazāk apgrūtinājoši, vienlaikus sasniedzot paredzētos mērķus.

FICIL Finanšu ministrijai iesaka veikt sistemātisku nodokļu likumu pārskatīšanu ar trīs mērķiem:

- **Ieviešot nodokļu izmaiņas, koncentrēties arī uz vienkāršākā un administratīvi vismazāk apgrūtināšā risinājuma atrašanu** gan nodokļu maksātājiem, gan nodokļu administrācijai;
- **Pārstrādāt pārlietu sarežģītos, gadu gaitā veidojušos normatīvos aktus**, kuru struktūra ir kļuvusi tik sarežģīta, ka to interpretēšana sagādā grūtības pat ekspertiem;
- **Ievērot formālu apņemšanos nodrošināt nodokļu politikas stabilitāti**, nosakot, ka netiek ieviesti jauni nodokļu palielinājumi, kamēr ēnu ekonomikas apjoms nav samazināts līdz noteiktam sliekšnim (piemēram, 10 % no IKP).

¹ “SSE Riga “Shadow Economy Index for the Baltic Countries 2009–2024”

I VID komunikācijas un caurskatāma atbalsta un vadības stiprināšana

FICIL atzīst, ka pēdējos gados VID ir kļuvis proaktīvāks, sniedzot atbalstu nodokļu maksātājiem, tostarp savā tīmekļvietnē publicējot metodiskos materiālus un atbildes uz biežāk uzdotajiem jautājumiem. Balstoties uz šo progresu, FICIL iepriekš ir ieteikusi VID publicēt auditu riska kritērijus, lai veicinātu pašregulāciju (2024), un uzsvērusi, ka caurskatāmība un paredzami noteikumi ir būtiski ēnu ekonomikas mazināšanai un investīciju piesaistei (2023). Līdzīga caurskatāmība tagad ir nepieciešama visai interpretatīvajai palīdzībai, lai tālāk stiprinātu uzticēšanos nodokļu administrācijai un valdībai.

Tādēļ FICIL iesaka VID turpināt stiprināt savu lomu kā proaktīvam konsultantam, ne tikai kā uzraugošai iestādei, veicot šādas darbības:

- **Nodrošinot iekšējo konsekvenci** sniegtajos skaidrojumos un interpretācijās visās struktūrvienībās, tostarp metodikas, konsultāciju un nodokļu auditu nodaļās. VID jānovērš informācijas sadrumstalotība, izstrādājot vienotus interpretācijas protokolus, ko atbalsta kopīga datubāze un regulāras saskaņošanas sanāksmes;
- **Publicēt visus nodokļu maksātājiem sniegtos skaidrojumus** – gan individuālos lēmumus, gan e-pasta konsultācijas – meklējamā, anonimizētā formātā. Tas nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi informācijai, novērstu divu līmeņu sistēmas veidošanos un mazinātu administratīvo slogu, atkārtoti sniedzot atbildes uz tiem pašiem jautājumiem;

- **Modernizēt vadlīnijas, nodrošinot uzlabotu meklēšanu un piekļuvi vēsturiskajai informācijai:** lai gan VID ir uzlabojis sniegto skaidrojumu kvalitāti, ir svarīga arī modernizācijas turpināšana. Tā ietver mākslīgā intelekta vadītas semantiskās meklēšanas ieviešanu, tematisko grupēšanu, lai nodokļu maksātāji varētu atrast visu attiecināmo informāciju vienuviet, kā arī visaptveroša vēsturiskā arhīva izveidi, kurā pieejami visi iepriekšējie skaidrojumi (pašlaik, ko līdz vadlīnijas tiek atjaunotas, tīmekļvietnē nav iespējams piekļūt iepriekšējām versijām un redzēt izmaiņas interpretācijās).

I Nodokļu nemaksātāju “neredzamības” un nesodāmības sajūtas mazināšana

Latvijā ēnu ekonomikas apjoms joprojām ir augsts – 2024. gadā tā veidoja 21,4 % no IKP, un “aplokšņu” algas veidoja 50 % no kopējā apjoma. Baltijas valstu ēnu ekonomikas indekss liecina, ka tajā ievērojami biežāk iesaistīti mazāki uzņēmumi, un uzņēmuma lielums ir cieši saistīts ar iesaistes pakāpi. Lai gan VID rīcībā ir plaši dati un riska indikatori, tā paļaušanās uz periodiskiem novērtējumiem (reizi ceturksnī vai gadā) un uzmanības koncentrēšanas uz lielākajiem pārkāpumiem dēļ daudzi mazākie nodokļu maksātāji paliek “neredzami”, tādējādi nostiprinot nodokļu apiešanu kā ierastu praksi.

FICIL iesaka VID ieviest ar mākslīgo intelektu darbināmu modeļu atpazīšanu reāllaikā, lai konstatētu anomālijas un savlaicīgi informētu nodokļu maksātājus, kā arī paplašināt netiešo pierādījumu izmantošanu nodokļu apiešanas gadījumos. Šāda divvirzienu pieeja palīdzētu risināt “neredzamības” problēmu, kad nodokļu maksātāji uzskata, ka viņu rīcība paliek nepamanīta, un “nesodāmības” problēmu, kad pārkāpumiem ir nepietiekami nozīmīgas sekas ierobežotu pierādījumu standartu vai zemu sodu dēļ.

Rekomendācijas galvenās jomas:

- **Datu modeļu analīze reāllaikā** – nodrošinot anomāliju tūlītēju konstatēšanu un savlaicīgu nodokļu maksātāju informēšanu;
- **Netiešu pierādījumu izmantošanas un atzīšanas paplašināšana** – stiprinot tiesību normu ievērošanas uzraudzību un mazinot nesodāmību nodokļu apiešanas gadījumos.

I **Datu modeļu analīze reāllaikā un tūlītēja nodokļu maksātāju informēšana**

Latvijas pašreizējā nodokļu risku novērtēšanas sistēma balstās uz iepriekš noteiktiem indikatoriem, kas tiek apstrādāti periodiski, nevis nepārtraukti. Lai gan VID rīcībā ir plaši uzkrāti dati par nodokļu riskiem, šie statistiskie parametri nespēj reāllaikā identificēt jaunus nodokļu apiešanas modeļus. Paziņojumi par ienākumu neatbilstībām ir devuši pozitīvus rezultātus, jo tie veicina izpratni, ka valsts iestādes uzrauga banku darbību; tomēr šādi brīdinājumi būtu jānodrošina regulāri un reāllaikā, nevis īslaicīgu kampaņu veidā.

Turklāt risku novērtēšana joprojām lielā mērā tiek veikta manuāli un galvenokārt koncentrējas uz lieliem nenomaksāto nodokļu apjomiem, tādējādi daudzi mazāki nodokļu maksātāji, neskatoties uz normatīvā regulējuma neievērošanas pazīmēm, faktiski paliek nepamanīti.

Jaunākie pētījumi liecina, ka 7 % uzņēmēju uzskata – iespēja tikt piekertam par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ir nulle. Salīdzinājumam, 15 % uzskata, ka šī iespējamība ir mazāka par 10 %². Līdzīgi secinājumi atspoguļoti arī Saukas un Putniņa pētījumā *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009 – 2024. gadā*.

I **FICIL iesaka VID izmantot mākslīgo intelektu un mašīnmācīšanos nepārtraukta monitoringa un reāllaika komunikācijas nodrošināšanai par nodokļu maksātāju rīcības neatbilstību normatīvo aktu prasībām, veicot šādas darbības:**

- **Ieviešot sistēmas, kas atklāj anomālus modeļus gan strukturētos, gan nestrukturētos datos**, ievērojot starptautisko labo praksi. Piemēram, Austrālijā izmantotie mākslīgā intelekta modeļi ir identificējuši vairāk nekā 530 miljonus ASV dolāru nenomaksātos nodokļos un novērsuši krāpnieciskus pieprasījumus 2,5 miljardu dolāru apmērā. ESAO (OECD) dati liecina, ka 72 % nodokļu administrāciju jau izmanto mākslīgo intelektu, un 74,4 % to pielieto tieši nodokļu apiešanas un krāpniecības atklāšanai;
- **Nekavējoties informēt nodokļu maksātājus, kad tiek konstatētas neatbilstības, un pieprasīt skaidrojumus par netipiskiem darījumiem vai izmaiņām viņu darbībā**. Tas atbilst vadošo ESAO valstu praksei, kur reāllaika komunikācija mazina “neredzamību”, apliecinot aktīvu uzraudzību un ļaujot veikt brīvprātīgas korekcijas, pirms uzkrājas soda sankcijas. Lai gan 85,2 % nodokļu administrāciju ir pietiekama veikspēja lielu datu apjomu apstrādei, tikai aptuveni puse izmanto analītikas rīkus krāpniecības atklāšanai reāllaikā, kas iezīmē Latvijai iespēju pietuvoties progresīvākajām administrācijām.

I **Netiešo pierādījumu izmantošanas un atzīšanas paplašināšana**

Lai gan nodokļu maksātājiem likumā noteikts pienākums sniegt pareizus nodokļu aprēķinus, uzraugošajām iestādēm tiek izvirzīts ļoti augsts pierādījumu standarts.

² Žurnāls Ir. 31.07.2025. Raksts *Vai valstij pietiek spēka apkarot ēnu ekonomiku?*

Praksē tas nozīmē, ka VID bieži vien jāspēj “piekert nodokļu maksātājus pie rokas”, lai pierādītu nenomaksātos nodokļus, savukārt tiesas nereti pieņem paskaidrojumus par neatbilstībām, neprasot būtiskākus pierādījumus. Arī sankcijas ir pārāk vājas – tās parasti attiecas tikai uz konstatētajiem apmēriem, nevis tiek ekstrapolētas uz iespējamo nodokļu apiešanas apjomu. Šo trūkumu novēršanai nepieciešama kombinēta pieeja: **uzraudzība reāllaikā, kas nodrošina caurskatāmību un veicina uzvedības maiņu, kopā ar paplašinātiem pierādījumu standartiem, lai konstatētajiem pārkāpumiem tiktu piemēroti jēgpilni sodi.** Šāda divvirzienu stratēģija palīdzētu izskaust nesodāmības sajūtu, kas veicina plaši izplatītu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, un laika gaitā veicinātu sabiedrības uzvedības maiņu, stiprinot nodokļu disciplīnu, pateicoties redzamai un konsekventai uzraudzībai.

FICIL iesaka paplašināt netiešo pierādījumu izmantošanu nodokļu administrēšanā, veicot šādas darbības:

- **Paplašināt tiesisko regulējumu attiecībā uz netiešajiem pierādījumiem** – papildināt esošās normas un ieviest jaunas, lai nodrošinātu plašākas iespējas netiešo pierādījumu izmantošanai. Nodokļu administrācijas darbiniekiem jābūt ar padziļinātām zināšanām uzņēmējdarbībā, lai spētu atšķirt ierastu un aizdomīgu darbību. Algu nedeklarēšanas gadījumos izmantotie salīdzinošie rādītāji ir solis pareizajā virzienā, taču ticamu lietu veidošanai būtu jāapvieno vairāki indikatori;
- **Pieņemt statistiski maz ticamus gadījumus, piemērojot apgrieztu pierādīšanas pienākumu** – izmantot ar algoritmiem konstatētas anomālijas kā sākotnējos pierādījumus un nosakot, ka nodokļu maksātājiem pašiem jāsniedz skaidrojumi. Tas mazīna pārmērīgo pierādīšanas slogu, kas šobrīd gulstas uz VID, un stiprina atbildības uzņemšanos;

- **Ieviest dzīvesveida un mantiskā stāvokļa analīzi** – pilnveidot uzraudzību, ieviešot ikgadējas mantiskā stāvokļa deklarācijas un ziņošanu par dzīvesvietas izmaiņām. Apvienotās Karalistes Nodokļu un muitas dienesta (HMRC) sistēma Connect var kalpot par paraugu – lai atklātu nedeklarētus ienākumus, tā apstrādā finanšu, īpašumu un digitālos datus;

- **Pielietot tīklu analīzi nodokļu apiešanas shēmu atklāšanai** – ieviest tādas rīkus kā Austrālijas sistēma ANGIE, kas ļauj kartēt nodokļu maksātāju savstarpējās saiknes un identificēt koordinētus izvairīšanās no nodokļu maksāšanas modeļus;

- **Palielināt sankcijas par atkārtotiem pārkāpumiem** – pastiprināt atbildību par sistemātisku normatīvo aktu neievērošanu, lai pārkāpuma atklāšanas risks un piemērotais sods pārsniegtu iespējamo ieguvumu no darbībām ēnu ekonomikā.

| Sadarbības stiprināšana Ēnu ekonomikas mazināšanas plāna īstenošanā

FICIL atkārtoti pauž stingru un vienprātīgu atbalstu Ēnu ekonomikas mazināšanas plāna 2024. – 2027. gadam visaptverošai īstenošanai. Lai gan plāns ir nozīmīgs solis uz priekšu, nepieciešami uzlabojumi, lai nodrošinātu tā pilnvērtīgu efektivitāti, caurskatāmību un ietekmi. Tāpēc FICIL aicina piešķirt prioritāti horizontāliem pasākumiem, piemēram, netiešo nodokļu aprēķinu uzlabošanai, naudas plūsmas caurskatāmībai un kā galvenā atalgojuma norēķinu veida noteikšanai bezskaidrā naudā; veikt plāna efektivitātes ikgadēju izvērtējumu ar neatkarīgu uzraudzību; nodrošināt caurskatāmu sabiedrības informēšanu par plāna ieviešanas progresu; kā arī īstenot ilgtermiņa sabiedrības informēšanas un izglītojošas kampaņas, lai mainītu sabiedrības attieksmi pret nodokļu saistību izpildi.

Rekomendācijas galvenās jomas:

- **Nodrošināt plāna pilnvērtīgu īstenošanu, īpašu uzmanību pievēršot horizontāliem pasākumiem** – ieviest netiešo nodokļu aprēķinu un naudas plūsmas caurskatāmības rīkus, kā arī visā ekonomikā kā galveno atalgojuma norēķinu veidu noteikt algas izmaksu bezskaidrā naudā, lai stiprinātu uzraudzību, godīgu konkurenci un nodokļu saistību izpildi;
- **Uzsākt stratēģiskas sabiedrības informēšanas kampaņas** – skaidrot ēnu ekonomikas ietekmi uz sabiedrību un veidot ilgtermiņa atbalstu nodokļu saistību izpildei.

I Pilnvērtīga plāna ieviešana, īpašu uzmanību pievēršot horizontāliem pasākumiem

Ēnu ekonomikas mazināšanas plāns atspoguļo nozīmīgu vienošanos starp valdību un sociālajiem partneriem; tomēr plāna ietekme būs atkarīga no pilnvērtīgas un konsekventas tā ieviešanas.

Īpaša uzmanība jāpievērš horizontāliem pasākumiem, piemēram, netiešo nodokļu aprēķiniem, naudas plūsmas caurskatāmībai un atalgojuma izmaksu noteikšanai bezskaidrā naudā. Lai gan šāda pieeja varētu saskarties ar zināmu pretestību, tā nodrošina sistēmisku uzraudzību visā tautsaimniecībā. Atšķirībā no specifiskiem nozaru risinājumiem šie instrumenti stiprina naudas aprites kontroli, veicina godīgu konkurenci un uzlabo nodokļu saistību izpildi.

Lai nodrošinātu plāna efektivitāti, FICIL atbalsta Finanšu ministrijas iniciatīvu veikt ikgadējus izvērtējumus, saglabājot horizontālos pasākumus kā centrālo novērtēšanas elementu. Ļoti būtiska ir arī Valsts kontroles neatkarīga uzraudzība, un tās ieteikumi būtu jāintegrē izvērtēšanas procesā. Ņemot vērā nozīmīgo finansējuma pieaugumu valsts aizsardzībai, līdzīgi uzraudzības mehānismi būtu jāpiemēro arī ar aizsardzību saistītajiem izdevumiem, lai nodrošinātu valsts līdzekļu efektīvu izmantošanu un novērstu iespējamus ļaunprātīgas izmantošanas riskus.

Ne mazāk svarīga ir caurskatāmība – regulāra sabiedrības informēšana par īstenotajiem pasākumiem un to ietekmi ir nozīmīga, lai nodrošinātu atbildību, stiprinātu uzticēšanos un veidotu plašu atbalstu plāna īstenošanai.

FICIL iesaka valdībai nodrošināt Ēnu ekonomikas mazināšanas plāna pilnvērtīgu īstenošanu, neatkarīgu izvērtēšanu un caurskatāmu progresa uzraudzību, veicot šādas darbības:

- ▶ **Īstenot plānu pilnā apjomā un noteiktajos termiņos**, nodrošinot vienotu un saskaņotu ieviešanu visās ministrijās un iestādēs;
- ▶ **Piešķirt prioritāti horizontāliem pasākumiem**, piemēram, netiešo nodokļu aprēķinu uzlabošanai, naudas plūsmas caurskatāmībai un atalgojuma izmaksas noteikšanai bezskaidrā naudā;
- ▶ **Integrēt neatkarīgu izvērtēšanu plāna īstenošanas ciklā**, veicot ikgadējus novērtējumus ar uzsvaru uz horizontālajiem instrumentiem un iekļaujot Valsts kontroles ieteikumus;
- ▶ **Nodrošināt caurskatāmu sabiedrības informēšanu**, regulāri publicējot ziņojumus par plāna ieviešanas progresu un izmērāmiem ietekmes rādītājiem, lai stiprinātu atbildību un sabiedrības uzticēšanos;
- ▶ **Ieviest pastiprinātus uzraudzības mehānismus izdevumiem, kas saistīti ar aizsardzību**, lai nodrošinātu caurskatāmu, efektīvu un atbildīgu valsts līdzekļu izmantošanu.

I Stratēģisku sabiedrības informēšanas kampaņu īstenošana

Ēnu ekonomikas mazināšanai nepieciešama ne tikai stingrāka uzraudzība, bet arī sabiedrības attieksmes maiņa.

Pašlaik tādas reformas kā lielāka skaidras naudas darījumu caurskatāmība saskaras ar sabiedrības skepsi, kas uzsver nepieciešamību pēc nepārtrauktas komunikācijas. Sabiedrības informēšanas kampaņām jāuzsver ēnu ekonomikas radītās sociālās izmaksas, jāizskaidro saikne starp nodokļu saistību izpildi un valsts pakalpojumu kvalitāti, kā arī jāskaidro, kāpēc nelikumīgu prakšu izskaušana ir nozīmīga valsts attīstībai un drošībai.

Ar vienreizējām kampaņām nepietiek. Komunikācijai jābūt nepārtrauktai, stratēģiskai un pielāgotai dažādām sabiedrības grupām, lai veidotu plašu izpratni un atbalstu. Laika gaitā tas palīdzēs mazināt pretestību reformām un veicinās likumu ievērošanas kultūru.

FICIL iesaka valdībai veicināt stratēģisku sabiedrības izpratni, veicot šādas darbības:

- ▶ **Skaidrot ēnu ekonomikas ietekmi uz sabiedrību**, uzsverot tās radītās izmaksas taisnīgumam, konkurencei un valsts spējai pildīt savas funkcijas;
- ▶ **Skaidrot saikni starp nodokļu saistību izpildi un valsts pakalpojumu kvalitāti**, parādot taustāmus ieguvumus iedzīvotājiem un uzņēmumiem;
- ▶ **Uzsvērt nelikumīgu prakšu izskaušanas stratēģisko nozīmi valsts attīstībai un aizsardzībai**, jo īpaši pašreizējā ģeopolitiskajā kontekstā;
- ▶ **Izstrādāt un īstenot ilgtermiņa komunikācijas kampaņas**, kas pielāgotas dažādām sabiedrības grupām, nodrošinot noturīgu informētību un ilglaicīgi paliekošas pārmaiņas uzvedībā.

ĀRVALSTU INVESTORU
PADOMES LATVIJĀ

NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ ĒNU EKONOMIKAS APKAROŠANU

FICIL nostāja nr. 5
30.10.2025

www.ficil.lv

